

ZAMONAVIY OVOZ REJISSYORLIGI ASOSIY YONALISHLARINING TASNIFI

O'zbekiston davlat san'at madaniyat instituti Nukus filiali
“Texnogen va san'atshunoslik” fakulteti
“Texnogen san'ati” kafedrası oqituvshisi
Qdirbaev Islambek Qutlibaevich
khidrbaevislambek@gmail.com
+998913812565

Anotatsiya: Ushbu maqolada zamonaviy ovoz rejissyorligi asosiy yonalishlarining tasnifi haqida soz etiladi.

Kalit sozlar: Televideniye, radio, dinamik, ratio, teatr

КЛАССИФИКАЦИЯ ОСНОВНЫХ НАПРАВЛЕНИЙ СОВРЕМЕННОЙ ЗВУКОРЕЖИССУРЫ

Нукусский филиал института искусств и культуры Узбекистана
Факультет искусствоведения и техногенного искусства
Кафедра техногенного искусства
Кдырбаев Исламбек Кутлибаевич
khidrbaevislambek@gmail.com

Аннотация: В данной статье будет рассмотрена Классификация основных направлений современной звукорежиссуры.

Ключевые слова: Телевидение, радио, динамик, ratio, театр

CLASSIFICATION OF THE MAIN ASPECTS OF MODERN SOUND DIRECTION

Nukus branch of the Institute of Arts and culture of Uzbekistan
Faculty of Art History and Technogenic Art
Department of Technogenic Art
Khidrbaev Islambek Khutlibaevich
khidrbaevislambek@gmail.com

Anotation: This article will talk about the classification of the main aspects of modern sound direction.

Keywords: Television, radio, dynamic, ratio, Theatre

Efirning tovush muhitini shakllantirishda tovush rejissyorligining roli qanday ekanligini aniqlash uchun uning asosiy tarkibiy qismlarini tavsiflash kerak. Hozirgi vaqtda ovoz rejissyorligining oltita yo'nalishi (yoki turlari) mavjud:

1. musiqiy yoki konsert ovoz rejissyorligi;
2. arxiv yoki restavratsiya ovoz rejissyorligi;
3. ovozli dizayn;
4. teatr ovoz rejissyorligi;
5. kino ovoz rejissyorligi;
6. TV va radio uchun ovoz rejissyorligi.

Ularning har biri o'ziga xos xususiyat va xususiyatlarga ega. Har qanday turdagi ovoz rejissyorligi bilan shug'ullanadigan barcha mutaxassislar uchun umumiy talab - rivojlangan eshitish, yaxshi musiqiy did va zamonaviy texnik vositalarning barcha arsenaliga (ham analog, ham raqamli) ega bo'lishdir.

Ushbu ishning maqsadi sanab o'tilgan ovoz rejissyorligi turlarining sirlarini tasvirlash emas - bu haqda maxsus adabiyotlardan bilib olishingiz mumkin. Keling, faqat ularning asosiy o'ziga xos xususiyatlarini ta'kidlaymiz.

Musiqiy yoki konsert ovoz rejissyorligi - ovoz rejissyorligining bu turi yakkaxonlar, ansambllar, orkestrlar konsertlarining fonogrammalarini yopiq zallarda va ochiq maydonlarda, shuningdek ovoz yozish studiyalarida yozib olish bilan shug'ullanadi. Shuni ta'kidlash kerakki, konsert ovoz rejissyori uchun dastlabki tayyorgarlik davri juda muhimdir. U ijrochilar bilan tanishib, ularning kayfiyatini his qilishi kerak. Zalning turli zonalarining ovozi oldindan aniqlash bir xil darajada muhimdir. Ma'lumki, har bir konsert zalining o'ziga xos akustikasi mavjud.¹

Konsert ovoz rejissyori musiqa aralashganidan bir qadam oldinda his qilishi kerak. Buni amalga oshirish uchun siz guruh qo'shiqlarining tuzilishini aniq o'rganishingiz kerak, ayniqsa guruh bilan uzoq vaqt ishlashingiz kerak bo'lsa.

Konsert ovoz rejissyori sof texnik muammolardan tashqari, ijodiy muammolarni ham hal qiladi: u musiqa saundtreklarini yozishda guruhlar va alohida asboblarning tovushidagi temp, iboralar va ansambl munosabatlarini kuzatib boradi. Ijrochilar avvalo ovoz rejissyori bilan birgalikda musiqa ijrosi sifati, cholg'u asboblarning sozlashuvdagi munosabati, ijro uslubi, intonatsiya va tovush xarakterini muhokama qiladilar. Ijro, ansambl, zarbalar birligi va boshqalarni sinxronlashtirishga alohida e'tibor beriladi. Ovoz yozuvi rassomning ijro mahorati darajasini aks ettirishi kerak, bu davrning ovozli hujjatidir. Ovoz rejissyori musiqachining ijodiy faoliyatining bevosita ishtirokchisi va shuning uchun yozilgan asarning ijro maqsadiga kirib borishi, ma'lum

¹ Н.Н. Эфимова – Звук в эфире (Москва 2015г)

bir rassomning kuchli va zaif tomonlarini tushunishi kerak.

Arxiv (restavratsiya) ovoz rejissyorligi - texnologiyaning jadal rivojlanishi zamonaviy asbob-uskunalarda tinglash uchun arxiv yozuvlarini qayta ishlash zarurati haqidagi savolni keskin ravishda ko'tardi. 1983 yilni ovoz yozuvlarini arxivlashning zamonaviy bosqichining boshlanishi deb hisoblash mumkin. Keyin, Stokgolmda bo'lib o'tgan qo'shma texnik simpoziumda rejissyorlar ikki dyuymli lentalar bilan bog'liq xavotirli vaziyat, lentalarining texnik holati va kelajakda ushbu format uchun videomagnitofonlarning etishmasligi tahdidi haqida ma'lumot berishdi. Televizion markazlar va radio uylarida asta-sekin, bir necha yillar davomida katta tarixiy va badiiy ahamiyatga ega bo'lgan ko'plab translyatsiya filmlari, kino va magnet lentalaridagi video va audio materiallar to'planib bordi. Ular har qanday holatda ham kerak edi. Shuni ta'kidlash kerakki, arxiv fonologik materiallarini tiklashga urinishlar uzoq vaqt davomida amalga oshirilgan, ammo, afsuski, buning uchun maxsus jihozlarni ishlab chiqish va ishlab chiqarish bilan hech kim jiddiy shug'ullanmagan. Hamma narsa ekvalayzerlar va dinamik protsessorlar bilan cheklangan edi. 1920-yillargacha ovoz yozishning yagona usuli mexanik yozish edi. Texnologiya juda sodda va barqaror edi - takrorlash uchun material dastlab mumga yozib olingan.

Magnitlanish effekti topilgunga qadar, magnet yozuv o'zining ixtirosidan oldin mavjud bo'lgan barcha xususiyatlaridan oshib ketmadi. yozib olish moslamasini sotib olish. Magnitlanish effektining kashf etilishi bilan (taxminan 1940-yillarning o'rtalaridan boshlab) magnet lenta radiodagi plyonkalar va grammofon yozuvlarining ohangini deyarli butunlay almashtirdi

Arxiv hujjatlarini tiklash masalasi 1960-yillardayoq juda keskinlashdi. Hozirgi vaqtda asosiy e'tibor audio materiallarni yangi ommaviy axborot vositalariga tarjima qilish (dublyaj qilish) muammolariga qaratilmoqda. Bu arxivlarni yo'q qilishdan qutqaradi. Bundan tashqari, asosan raqamli usuldan foydalangan holda magnet fonogrammalarni dastlabki tiklashni amalga oshirish kerak. Raqamlining analogga nisbatan asosiy va muhim afzalliklaridan biri shundaki, raqamli sohada ovozli yozuvni sifatini deyarli yo'qotmasdan, kerakli darajada ko'p marta nusxalash mumkin, analog dublyaj bilan esa har bir nusxa sifat jihatidan ancha yomonroq bo'ladi. original.²

Ijodiy restavraturning asosiy vazifasi barcha shovqin va shovqinlarni bostirish emas, balki texnik kamchiliklar va vaqt izlarini qoplash, shuningdek, tinglovchilar tomonidan arxiv ovoz yozuvlarini idrok etishni osonlashtirishdir. Shuning uchun ham ovoz rejissyorlari va restavratlar tinglovchilar o'tmishdagi musiqa madaniyatini qanday qabul qilishlari uchun katta mas'uliyat yuklaydi.

Teatr ovoz rejissyorligi - bu ovoz rejissyorligidagi eng qadimgi tendentsiyalardan biridir. Odatda, teatr ovoz rejissyorligi ma'lum bir teatrdan doimiy

² Н.Н Эфимова – Звук в эфире (Москва 2015г)

ishlaydigan va o'z teatr zalining akustikasini yaxshi biladigan odamlar tomonidan amalga oshiriladi. Ular teatrlashtirilgan spektaklni o'tkazadilar, senariy talab qiladigan musiqa va shovqinni o'z vaqtida takrorlaydilar va vaqti-vaqti bilan qo'shiqchi teatr aktyorlari bilan original musiqiy saundtreklarni yozib olishadi.

Teatrning ovoz rejissyori sahna rejissyori bilan birgalikda spektaklning ovoz skorini oldindan tuzadi va kerakli ovoz komponentlarini tanlaydi: musiqa va shovqin. Ko'pincha kerakli musiqaning ma'lum bir qismi bu maqsad uchun maxsus taklif qilingan bastakor tomonidan yoziladi.

Kino ovoz rejissyorligi - kino asarini yaratishga tayyorgarlik davri, masalan, televideniye va radioga qaraganda ancha uzoqroq ekanligini hisobga olsak, bu musiqa va shovqin tanlashda ham, bastakor ijodida ham puxtaroq ishlash imkoniyatini yaratadi. Asl musiqa tasvir ostidagi barcha tovush aksanlarini aniqroq joylashtirishga qodir.

Televizion va radio uchun ovoz rejissyorligi - ushbu turdagi tovush rejissyorligi deyarli barcha turdagi tovush ishlarini o'z ichiga oladi. Televizion va radio ovoz rejissyori har xil akustik xususiyatlarga ega ochiq va yopiq joylarda kontsertlarni yozishi kerak: past sifatli yoki juda shovqinli fonogrammani "tozalash", turli xil ekran saqlovchilarini (odatda kompilyatsiya qilish orqali), ovozli reklama va e'lon videolarini yaratishi kerak. va boshqalar. Boshqa narsalar qatorida, xodimlarda musiqa muharriri yo'qligi sababli, televidenie va radio ovoz rejissyori film, dastur, serial yoki radioshow uchun barcha musiqa va shovqin materiallarini tanlash ishlarini bajarishi kerak.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Н.Н Эфимова – Звук в эфире (Москва 2015г)
2. А.А. Деникин - Звуковой дизайн в кинематографе и мультимедиа: Учебное пособие. – М.: ГИТР, 2012. – 394
3. А.А. Деникин Звуковой дизайн в видеоиграх. Технологии «игрового» аудио для непрограммистов ДМК Пресс, 2012. – 696 с
4. Никамин В.А. Цифровая звукозапись. Технологии и стандарты. — СПб: Наука и Техника, 2002. -256 стр с ил.
5. Qutlibaevich, Qdirbaev Islambek. "TEATRDA TEXNIKALIQ ÚSKENELER." *INTELLECTUAL EDUCATION TECHNOLOGICAL SOLUTIONS AND INNOVATIVE DIGITAL TOOLS* 2.17 (2023): 107-111.
6. Qutlibaevich, Qdirbaev Islambek. "FILMDA MAXSUS OVOZ EFFEKTLAR." *IMRAS* 7.1 (2024): 784-788.
7. Qutlibaevich, Qdirbaev Islambek. "VIDEO OYINLARDA MAXSUS OVOZ EFFEKTLAR." *Scientific Impulse* 2.15 (2023): 154-157.
8. КЫДЫРБАЕВ, Исламбек. "ЁШ ТОМОШАБИНЛАР ТЕАТРИДА ОВОЗ РЕЖИССЁРИ ТУТГАН ЎРНИ (ҚОРАҚАЛПОҚ ЁШ ТОМОШАБИН ТЕАТРИ МИСОЛИДА)." *Journal of Culture and Art* 1.2 (2023): 127-132.